

Sygn. akt III CZ 141/22

POSTANOWIENIE

Dnia 22 czerwca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący)

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (sprawozdawca)

SSN Grzegorz Misiurek

w sprawie z powództwa L. M.
przeciwko B. spółce akcyjnej w W.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 22 czerwca 2022 r.,
zażalenia strony pozwanej
na wyrok Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 10 lipca 2020 r., sygn. akt VI ACa [...],

**uchyla zaskarżony wyrok w części uchylającej wyrok Sądu
Okręgowego w W. z dnia 5 listopada 2019 r. sygn. akt XXVC [...]
w punkcie II (drugim) i pozostawia temu sądowi rozstrzygnięcie o
kosztach postępowania zażaleniowego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 5 listopada 2019 r. Sąd Okręgowy w W. w punkcie I (pierwszym) zasądził od pozwanego B. S.A. w W. na rzecz powódki L. M. kwotę 4801,89 zł z ustawowymi odsetkami, a w punkcie II (drugim) oddalił powództwo w pozostałym zakresie. Z ustaleń wynika, że strony zawarły umowę kredytu indeksowanego do waluty szwajcarskiej. Sąd Okręgowy uznał, że umowa, poza abuzywnymi klauzulami indeksacyjnymi, jest ważna, jednak powódce przysługuje

roszczenie o zwrot nadpłaconych rat w wysokości przez nią wskazanej i zasądzonej zgodnie z żądaniem. Twierdzenie powódki o nieważności całej umowy uznał Sąd za nieuzasadnione i w tym zakresie, oraz co do kwoty 260 zł stanowiącej koszt zaświadczeń, oddalił powództwo.

Wyrok ten zaskarżyły apelacjami obie strony – apelacja powódki dotyczyła rozstrzygnięcia w punkcie drugim, oddalającym w pozostałej części powództwo, zaś apelacja pozwanego odnosiła się do wyroku w części zasądzającej (punkt I wyroku).

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 10 lipca 2020 r. na skutek apelacji obu stron uchylił powyższy wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania. Sąd ten uznał, że nie została rozpoznana istota sprawy. Wskazał, że powódka domagała się zwrotu spełnionego na rzecz pozwanego świadczenia w całości, powołując się na nieważność umowy kredytu z uwagi na jej sprzeczność z prawem i zasadami współżycia społecznego, bądź abuzywność jej istotnych postanowień. Sąd pierwszej instancji zasadnie ocenił ważność umowy z uwagi na zgodność z przepisami prawa i naturą stosunku prawnego oraz zasadami współżycia społecznego, uchylił się jednak od ustalenia i oceny skutków abuzywności postanowień umowy warunkujących wysokość świadczeń obu stron i wywiódł wadliwe wnioski. Sąd Apelacyjny uznał, że w świetle poczynionych ustaleń nie ma możliwości oceny, czy dochodzona przez powódkę należność stanowi nienależne świadczenia, a jeżeli tak, to czy podlega zwrotowi. Wskazał na brak ustaleń, czy w przypadku uznania postanowień umowy za abuzywne i wyeliminowania ich z umowy może ona dalej wiązać strony, a jeżeli nie jest to możliwe, czy stwierdzenie nieważności umowy jest korzystne dla konsumenta, oraz czy powódka świadomie i jednoznacznie obstaje przy żądaniu unieważnienia umowy.

Pozwany wniósł zażalenie na powyższy wyrok w zakresie, w jaki, uchylony został punkt II (drugi). Zrzucił błędne uznanie, że nie została rozpoznana istota sprawy wobec uchylenia się od zbadania materialnoprawnej podstawy żądania opartego na założeniu nieważności umowy kredytu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

W postępowaniu wywołanym wniesieniem zażalenia, uregulowanego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c., Sąd Najwyższy bada jedynie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo przyjął, że zachodzi jedna z przyczyn uzasadniająca uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, objętych art. 386 § 2 i 4 k.p.c. Zażalenie nie zmierza do oceny zasadności żądania pozwu, ani apelacji, czy merytorycznego stanowiska prawnego sądu drugiej instancji. Dokonywana kontrola ma charakter formalny. Zakresem kontroli w postępowaniu zażaleniowym jest zbadanie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo pojmował przyczynę uzasadniającą wydanie orzeczenia kasatoryjnego i czy jego merytoryczne stanowisko uprawniało do podjęcia takiej decyzji procesowej. Konsekwencją tego jest ograniczenie dopuszczalnych zarzutów do związanych z kwestionowaniem wystąpienia przesłanek stosowania art. 386 § 4 k.p.c. Jeżeli przyczyną uchylenia wyroku było nierozpoznanie przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy, to kontrola Sądu Najwyższego ogranicza się do oceny prawidłowości zastosowania art. 386 § 4 k.p.c., tj. trafności zakwalifikowania przez sąd drugiej instancji stanu sprawy z punktu widzenia występowania w niej tej podstawy. Nie obejmuje natomiast ewentualnych wad postępowania wyjaśniającego. Wszelkie nieprawidłowości dotyczące naruszeń prawa materialnego, czy też procesowego, poza wskazanymi w art. 386 § 2 k.p.c. i w art. 386 § 4 *in fine* k.p.c., powinny być, w systemie apelacji pełnej, ocenione bezpośrednio w postępowaniu apelacyjnym.

Do nierozpoznania istoty sprawy, o którym mowa w art. 386 § 4 k.p.c., dochodzi wtedy, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy sąd ten zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (postanowienie SN z dnia 10 grudnia 2015 r., sygn. akt V CZ 77/15, www.sn.pl oraz powołane w jego uzasadnieniu orzecznictwo; zob. także m. in.: postanowienia SN z dnia 31 sierpnia 2017 r., sygn. akt III PZ 5/17, z dnia 18 listopada 2016 r., sygn. akt I CZ 70/16, z dnia 10 listopada 2016 r., sygn. akt IV CZ 66/16, z dnia 19 października 2016 r., sygn. akt V CZ 58/16, z dnia 20 stycznia 2016 r., sygn. akt V CZ 86/15, www.sn.pl). Postępowanie apelacyjne obejmuje merytoryczne rozpoznanie sprawy, sąd odwoławczy rozpoznaje sprawę na nowo, w związku z tym uwzględnienie apelacji powinno zgodnie z art. 386 § 1 k.p.c. prowadzić w zasadzie do zmiany zaskarżonego wyroku i wydania orzeczenia

rozstrzygającego w granicach zaskarżenia o żądaniu pozwu, a wyjątkowo do uchylenia wyroku (zob. uchwałę 7 sędziów SN zasadę prawną z dnia 31 stycznia 2008 r., sygn. akt III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55 oraz postanowienie SN z dnia 18 listopada 2016 r., sygn. akt I CZ 86/16, www.sn.pl). Nierozpoznanie istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. polega na poprzestaniu na błędnym przyjęciu przez sąd pierwszej instancji przesłanki niweczącej lub hamującej roszczenie (prekluzja, przedawnienie, potrącenie, brak legitymacji, prawo zatrzymania itp.) albo na zaniechaniu zbadania (w ogóle) materialnej podstawy żądania, niezbadaniu podstawy merytorycznej dochodzonego roszczenia albo całkowitym pominięciu merytorycznych zarzutów pozwanego (postanowienie SN z dnia 12 października 2017 r., sygn. akt II PZ 19/17, www.sn.pl).

Orzeczenie kasatoryjne może być więc wydane tylko w razie stwierdzenia nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji, nierozpoznania istoty sprawy oraz gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (postanowienie SN z dnia 17 listopada 2017 r., sygn. akt III CZ 39/17, zob. też postanowienie SN z dnia 8 sierpnia 2017 r., sygn. akt I UZ 21/17, www.sn.pl).

Stanowisko Sądu Apelacyjnego jawi się jako wadliwe. Sąd Okręgowy ocenił, że przedmiotowa umowa kredytu hipotecznego pozostaje ważna po wyeliminowaniu postanowień abuzywnych i stanowisko to uzasadnił. Odmienne ocena Sądu drugiej instancji oparta na analizie przepisów prawnych i orzecznictwa nie wystarcza do uznania, że spełniona została przesłanka, o jakiej mowa wyżej. Możliwe, a nawet wymagane jest – w systemie apelacji pełnej – uzupełnienie w niezbędnym zakresie ustaleń w toku postępowania drugoinstancyjnego, nie ma bowiem podstaw do prowadzenia postępowania dowodowego w całości. Uznanie za wadliwe wnioski przeprowadzonego przez Sąd Okręgowy obligowało Sąd Apelacyjny do dokonania własnej oceny co do sprzeczności umowy z naturą stosunku zobowiązaniowego, zasadami współżycia społecznego, możliwości zastosowania przepisów dyspozytywnych, konsekwencji utrzymania lub unieważnienia umowy i innych kwestii podniesionych przez ten Sąd w uzasadnieniu wyroku.

Należy zatem podkreślić, wobec zastrzeżeń Sądu Apelacyjnego względem oceny dokonanej przez Sąd Okręgowy, że Sąd drugiej instancji dysponuje kompetencją do prowadzenia postępowania rozpoznawczego zarówno w aspekcie gromadzenia materiału procesowego jak i oceny prawnej, na równi z sądem pierwszej instancji (por. postanowienie SN z dnia 23 kwietnia 2021 r., sygn. akt V CZ 12/21, www.sn.pl) i mógł tą ocenę ewentualnie samodzielnie uzupełnić czy zmienić.

Odnosząc się do braku pouczenia o skutkach przesłankowego stwierdzenia nieważności umowy, wskazać należy, że z punktu widzenia podstawy uchylenia wyroku Sądu Okręgowego, brak ten również nie wpływa na nierozpoznanie istoty sprawy i jest możliwy do uzupełnienia w postępowaniu apelacyjnym.

Wobec powyższego, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie, stosownie do art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c.